

Natuur op het erf

Natuur hoort op het erf. Het erf was altijd de plek waar mens en dier samen waren. Het was een gesloten kringloop. Het gras was voor de dieren. De mest ging op het land en over de tuin. Ook nu kunt u uw groencontainer in de schuur laten. Op de meeste erven is wel een plek te vinden waar u het groene afval kunt laten: maak achter op het erf een houtmijt voor snoeihout. Zo'n ruige plek is een geschikte schuilplek voor egels. Het winterkoninkje en de roodborst scharrelen er graag op zoek naar voedsel en nestgelegenheid. Bewaar hier ook wat oude dakpannen en stenen voor hergebruik. Maak achter een haag in de buurt van de moestuin een plek voor compost. Uw sier- en nutgewassen zullen er blij mee zijn. Laat kippen en andere dieren op het erf. Ze zijn blij met ons restafval en houden het gras in de huiswei kort.

Niet overal hoeft u wekelijks te maaien. Laat delen van het erf vervuigen: de brandnetel is een waardplant voor vlinders. De plekken bij de takkenhoop en compost zijn hiervoor geschikt. Maai een veldje, achter of opzij, een of twee keer per jaar. Het levert u een mooi veldboeket op.

Sommige bomen en struiken die in het veld voorkomen mogen eigenlijk niet op uw erf ontbreken. Denk aan de *meidoorn*, vaak aangeplant in houtwallen en singels. Meer dan zestig diersoorten leven er op de meidoorn. Laat er een paar uitgroeien: in het voorjaar een heerlijke bloemengeur, in het najaar vol rode bessen. In een haag vormen ze net als hulst de ideale nestgelegenheid voor zangvogels.

Ook de *vlier* is gewoon en heel bijzonder. (21) Vlier wil overal groeien. Op braakliggend terrein naast een hoop gebroken puin. Bij de mesthoop. Geen kieskeurige struik dus, die in de volksmond "roos der armen" werd genoemd. De bloemen zijn heel geliefd bij zweefvliegen. Hij laat zich goed snoeien. Zaag hem maar af als hij te brutaal wordt. Hij loopt gewoon weer uit. Oude vlierstruiken zijn prachtig in hun grilligheid. Bovendien: vlier is gezond. Je kunt in mei van de bloemschermen en in september / oktober van de bessen van alles maken. Thee, sap, cider, jam, ... Vlier werkt vochtafdrijvend en bloedzuiverend. Het merg van vlier kun je makkelijk eruit duwen. Van holle twijgen en takken kun je heel goed fluitjes en proppenschietters maken.

De Werkgroep Boerenerven is een landelijke werkgroep van de Stichting Historisch Boerderij Onderzoek die gegevens verzamelt over inrichting van oude erven en beplantingen.

De Werkgroep Boerenerven Drenthe nodigt u uit om te melden hoe uw erf er vroeger uitzag. Foto's en verhalen van oude bewoners, familie of burens kunnen daarbij behulpzaam zijn. Maak een eenvoudige plattegrond van hoe het was en stuur ons uw gegevens toe.

Dahlia's en

duizendschonen

zijn bloemen die

kleur geven aan

het boerenerv.

Letterlijk en figuurlijk.

Ze vertellen iets over

tradities en het gebruik

van bloemen op het erf.

Ze staan symbool voor

de bescheiden pracht van

het Drentse erf.

Dahlia's & 1000schonen

Nieuwsbrief over boerenerven en -tuinen

2003 Jaar van de Boerderij

In 2003 staat de boerderij een heel jaar in het middelpunt van de belangstelling. Onder de titel *Dahlia's & 1000schonen* wil de Drentse Werkgroep Boerenerven ook de boerenerven onder de aandacht brengen. In drie nieuwsbrieven bekijken we het erf vanuit verschillend perspectief. In de eerste nieuwsbrief hebben we ons gericht op het erf als onderdeel van landschap en dorpsbeeld. Het tweede nummer geeft u inzicht in de traditionele inrichting van het erf als werk- en leefruimte voor bedrijf en gezin. Dit derde en laatste nummer gaat over het aanpassen van boerenerven aan nieuwe gebruiken. *U wordt uitdrukkelijk verzocht om de nieuwsbrieven zoveel mogelijk te kopiëren en te verspreiden.*

Het erf tussen trend en traditie

Het boerenerv verandert.

Van de vele boerderijen die Drenthe rijk is, zijn er nog maar weinig in gebruik als landbouwbedrijf. De koeien, mest, aardappelen en bieten zijn van het erf verdwenen. Gelukkig zijn in veel gevallen de oude bomen, fruitbomen, een kleine moestuin, een stuk haag en de huiswei gebleven. Ze zijn nog steeds van waarde op het erf. Bomen geven koelte en bescherming aan het dak. Ze zijn belangrijk voor de aankleding van de boerderij. Moestuin en hagen raken evenwel in onbruik; fruit en groente zijn het hele jaar vers in de winkel te koop, net als een rol prikkeldraad. Toch gaat er niets boven smaakvolle groenten uit eigen tuin. Bovendien is de moestuin een prima plek om kostelijke (snijs)bloemen te telen. Hagen kleden uw erf aan. u kunt er privacy mee creëren of een rommelig plekje verbergen.

Nieuwe wensen vragen een nieuwe inrichting en eisen nieuw onderhoud. De tendens is dat het oorspronkelijke functionele, boerenerv van voor tot achter siertuin

wordt en verandert in een burgermanstuin met parkachtige allure. De herbouwde boerderij spiegelt in de nieuwe vijver. De wintergroene heesters en coniferen rooveren het erf. Het transparante winterbeeld dreigt te verdwijnen. Het gazon rondom wordt wekelijks tot tweemaal toe gemaaid .... Het oude erf is verdwenen. De nieuwe tuin ligt te schetteren in het landschap. De overgebleven oude eik staat eenzaam op zijn plaats. Er is iets wezenlijks veranderd aan het landschap.

Dahlia's & 1000schonen pleit voor pure eenvoud met een persoonlijk accent

In deze laatste nieuwsbrief willen we benadrukken dat het oude boerenerv ook nu nog van waarde is. Voor dorp en landschap, maar ook voor ons als nieuwe bewoners: het past prima in een tijd, waarin we meer gemak en minder werk in onze tuin willen! Hier geven we u tips, hoe u traditie met uw hedendaagse wensen kunt combineren. Ze besparen u beslist een hoop tijd, moeite, en geld ...

Houdt zicht op de boerderij en het erf

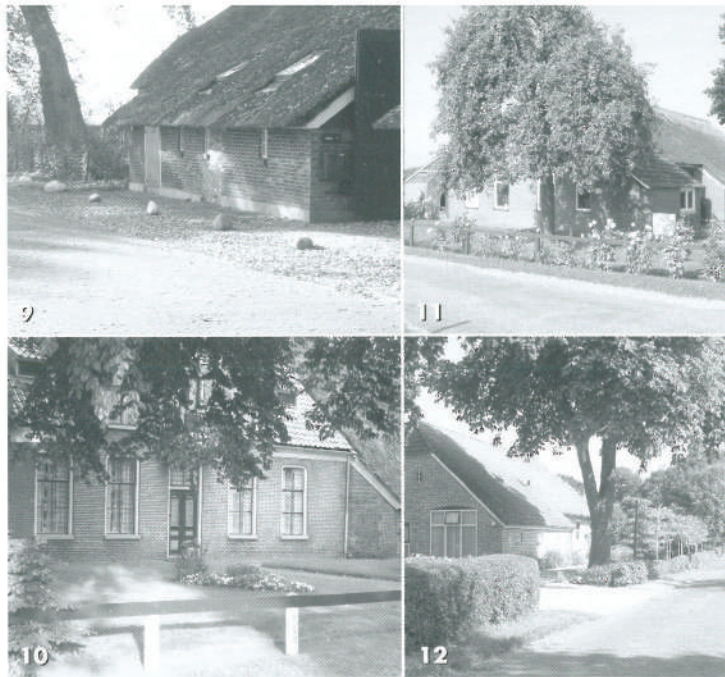
Op het traditionele erf werd gewerkt. Het erf was overzichtelijk. Bomen werden zo geplaatst, dat er voldoende zicht was op de bleek, de kalverwei, de kinderen, de moestuin en de siergewassen. Buiten het erf hield men graag zicht op land, koeien en gewassen. Ook nu is zicht op de boerderij van grote waarde. Vaak worden kosten noch moeite gespaard om een mooie boerderij te verwerven en op te knappen. Zo'n bezit verdient gezien te worden, voorzien van een passend erf. En ... op een open erf hebben indringers minder kans ongemerkt hun gang te gaan. Een bosje eiken kan het beste op de koudste of de windrigste hoek geplaatst worden. Onder de stammen blijft het zicht. Plant de boerderij niet weg achter een wirwar van heesters of een "haag-op-poten": een dicht scherm keurige lei-linden voor het raam. (5) Kies liever voor hoog opgesnoeide **knot**-linden. (6)

Houdt de hagen laag. Vensterbankhoogte is over het algemeen hoog genoeg. (7) Houdt u niet van inktij? Los dit binnenshuis op met kamerplanten voor het raam, zonneschermen, vitrages en gordijnen. Linden voor het huis, die schaduw werpen in uw huiskamer, geven minder zicht op het huiselijk leven binnen. En wat dacht u ervan om de oude luiken weer in ere te herstellen?

Met stroom, gaas, en palen kunt u uw bomen goed beschermen

Openbaar - privé

Vanouds werd alleen "voor" afgescheiden van de weg. Een haag of hek langs de openbare weg was voldoende. Een lage haag geeft rust binnen en buiten de tuin. (12) Kiest u voor een hek: houdt het eenvoudig. Gebruik het hek niet als statussymbool. Een open hek van planken of gaas geeft geen verliezen door schaduw in de sier- of moestuin. Voor het oog loopt het erf door in de berm. (10 + 11) Aan de achterzijde lag de schuur of baander van oudsher open aan de straat. Een paar veldkeien markeren de grens van het erf. Een grasberm met wat verharding voor de toegangen en een goot van keien of straatstenen vormen de overgang naar de straat. (9) In het traditionele boerenleven was geen tijd voor zitten en luieren in de tuin. Het erf was in principe open. Men keek van voor naar achter. Wilt u toch graag ongezien buiten zitten? Kies een plek terzijde van de boerderij of een droge plek op het gras. Plant voor meer privacy een haag, een groep bladverliezende heesters of hoge vaste planten, of een combinatie in de zichtlijn vanaf de weg. Een groep van jasmijn, theeboompije en andere ouderwetse struiken met geurende bloemen is hiervoor geschikt. Plaats desnoods tijdelijk een rieten scherm, totdat uw planten volgroeid zijn. Wist u dat een haag wel 100 jaar oud kan worden? (1) Vermijdt lange schuttingen of harde afscheidingen. Plant een boom voor schaduw. Dan heeft u straks geen parasol nodig. De walnoot houdt bovendien insecten uit de buurt!

Een erf is geen rareitienkabinet

Het erf is geen verzameling bijzondere elementen, geen rareitienkabinet. De 'gaslantaarn' van de Amsterdamse gracht, het hekwerk van het Gooise landhuis, de exotisch kabbellende beek, vulkanische rotspartijen, enz., enz., horen niet bij het eenvoudige, functionele Drentse erf. Op het traditionele erf vormen de bomen, singels, struiken, hagen en hekken de overbrugging van het 'harde' erf (het stenige van boerderij en verharding) naar de omgeving: het dorp, de weg en het landschap. De beplanting volgt de maat van het huis en de omgeving, en ondersteunt het praktisch gebruik van het erf. Nergens schreeuwt het om aandacht; het groen is logisch en valt niet echt op. Het legt enkel accenten op het erf. Elementen puur voor de sier zoals lantaarns, lampen, hekwerken, pergola's en rozenboogjes, terrasjes, vijvers, beekjes, beelden en potten, maar ook chique borders, bonte heesters en coniferen: het zijn alle-

Houdt rekening met maten

Pas de grootte van de boom aan bij de gevel: plant bij de kleinere keuterboerderijen een peer of een stevige eik; (11) plant bij de grotere voorhuizen een linde of kastanje. (4) Doorbreek een lange dak- of gevellijn met een boom. Plant geen bolboompijes: ze zijn te klein om een daklijn te doorbreken of een ruimte op te vullen. (3) Ze trekken enkel aandacht en horen daarmee in het rareitienkabinet, niet in het landschap.

Zorg voor afwisseling in hoogtes. Wissel bomen af met hagen en singels. Zorg voor contrast, voor licht en schaduw. (12 + 16) Wissel begroeiing af met ruimte op het erf. U doet al gauw teveel, teveel groen, te weinig openheid. Eerst een haag, dan lei-lindes waarachter de gevel wegvalt. (5) Dat is teveel van het goede. Er is geen contrast, alleen van alles wat. Bovendien: lindes op het noorden voor de gevel hebben geen enkele zin! Een groen zonnescherm heeft u hier niet nodig. Ze maken het huis alleen maar donker en vochtig.

Soms doet u te weinig: alle heesters worden langs de erf-grens gezet en op één hoogte afgeschoren. Ook de bomen staan aan de kant omdat de maaimachine vrij baan moet hebben. Zo ontstaat een erf waar niets te beleven is: de ruimte is groot en leeg; de beplanting is naar de achtergrond gedrongen. Plant eens royaal bomen van formaat in het gras: een walnoot, een eik, een linde. Het doorbreekt de ruimte en kleedt het gebouw aan. U kunt er rustig onderdoor maaien. In de wei geeft een boom schaduw aan de dieren. Zij zullen de kroon aan de onderkant snoeien. Denk eens aan een boerderij verscholen onder het groen, in harmonie met het landschap...

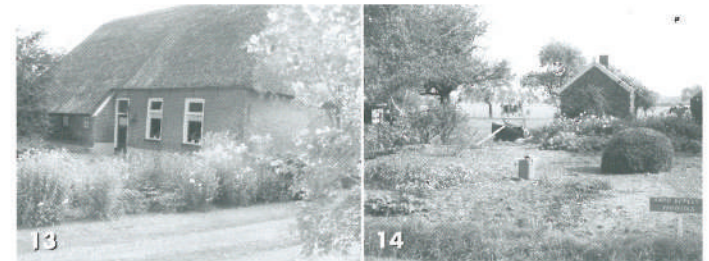

maal accenten, die aandacht vragen. Door al die nadruk maakt het erf zich los van het landschap. Het heeft niets meer te maken met het oorspronkelijke boerenbedrijf als onderdeel van het landschap. Kies voor eenvoudige en praktische accessoires: Ga op zoek naar functioneel vormgegeven lampen, zonder tierelantijnen. Bevestig ze zoveel mogelijk onopvallend aan de gevel bij de toegang(en) van de boerderij. (18) Wees spaarzaam met verlichting op het erf: fel brandende lampen worden door automobilisten vaak verward met koplampen van tegenliggers. Maak gebruik van bewegingssondes, zodat het licht alleen brand als u op het erf komt. Pas op met al te schreeuwerig tuinmeubilair. Hout valt het minst op. Is dat u te prijzig, neem dan donkergeroend kunststof, wit is al gauw te opvallend.

Doe meer met minder

Als u de ruimte om de boerderij wilt moderniseren, overweeg dan ingrepen achterwege te laten: het erf hoeft niet mooier te zijn als de boerderij. Zoek naar mogelijkheden binnen het bestaande. Maak een lijstje van bestaande structuren en elementen die behouden kunnen blijven. Een eenvoudige gebouw, opgeknapt in historisch perspectief, komt het beste uit op een eenvoudig erf waarvan eveneens de historie is af te lezen.

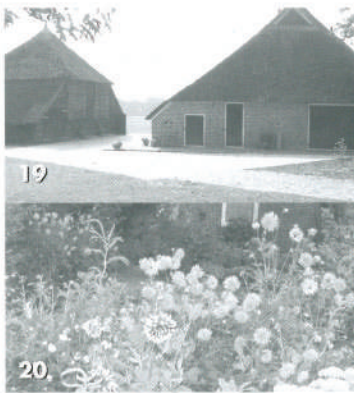

Gras

Maak het erf niet te netjes! Het gras hoeft niet overal even strak. Vooral achter en opzij kan het wel eens minder gemaaid. Houdt de voet van jonge aanplant (fruitbomen!) vrij. Maai eventueel een pad uit voor droge voeten.

Verharding

Op het traditionele erf kwam verharding enkel voor waar gewerkt werd: bij de pompstraat en de stookhut en "achter". Soms was er een straatje voor de gevel om hoge ramen te wassen. Terrassen en paden met sierbestrating kwamen niet voor. Men zat voor of opzij van de boerderij. Kies ook nu een bescheiden zitplek bij het huis. Of een droge plek op het gras. Wilt u een stevig vlak voor uw tuinmeubilair, kies dan voor eenvoudig verhardingsmateriaal. Misschien ligt er nog een partijtje gebakken klinkertjes of veldkeien op het erf. Kies anders voor onopvallende stenen of halfverharding van gebroken puin in de kleur van het huis. Maak de verharding niet te groot. Een doorsnede van 3 tot 5 m. is genoeg voor een klein gezelschap. Maak eventueel een pad, maar niet breder dan nodig is. Voor grotere vlakken achter en de oprit is gebroken asfalt geschikt materiaal. Het valt veel minder op dan een straat met betonklinkers. (19)

Siertuin.

De overdaad van nu past niet bij oude boerentuinen. Een enkele buxus, sering of hortensia, (15) een klein bloemperk met wat vaste planten en 1- en 2-jarigen, of een strook stevige snijbloemen langs het pad, (13) is op een klein erf vaak genoeg. Kies op een groter erf liever een grote heester dan meerdere kleintjes. Geniet van nut en sier, van eigen (klein)vee en vlees, en combineer. Gebruik een zonnige muur voor leifruit zoals de druif, abrikoos, kiwi, appel en peer. Ook stokroos of aantrekkelijke klimplanten staan hier mooi. Laat op een schaduwrijk plekje de damastbloem groeien of de zonnehoe bij het stookhok in de zon. Geniet van fijne groenten in de moestuin. Verbouw op deze plek ook fruit of siergewassen, die wat meer aandacht en mest vragen. (14) Denk aan artisjokken, maar ook aan de gewone boerenkool: een makkelijk gewas. Denk aan aardbeien, frambozen, bessen, maar ook aan een kleine mispelboom. Denk aan Dahlia's en duizendschonen. (20)